

Peter Salmon (2002). *Psychologia w medycynie*. Tłum. Monika Gajdzińska. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, ss. 272 (*Psychology of Medicine and Surgery. A Guide for Psychologists, Counsellors, Nurses and Doctors*, Wiley and Sons, 2000)

Psychologia jest naukowym studium ludzkiego zachowania, myślenia i odczuwania. Dzięki doświadczeniom w pracy medycznej Peter Salmon uzmysławia nam wpływ przekonań, emocji i zachowań pacjenta i pracującego z nim lekarza na proces diagnozy i leczenia oraz na ewentualne pojawiające się w jego trakcie trudności. Książka jest przeznaczona dla klinicystów różnych specjalności, pragnących dowiedzieć się, skąd się biorą emocje i zachowania ludzi, w czym może pomóc psychologia i jak ją przenieść na grunt medycyny. Wiele trudności jakie mają klinicyści z pacjentami ma podłoże psychologiczne. P. Salmon pokazuje, co psychologia może dać klinicystom. Omawia elementy struktury psychologicznej, teorie, modele i cele opieki zdrowotnej oraz zasady wykorzystywania i prezentacji danych psychologicznych. Prezentuje w nich perspektywę badacza i perspektywę klinicysty. Jak w każdej dziedzinie istotnym elementem działań klinicznych i terapeutycznych jest dysponowanie odpowiednio ugruntowaną, zweryfikowaną i zobiektywizowaną wiedzą psychologiczną. Istotne są źródła wiedzy, metody jej pozyskiwania oraz umiejętności stawiania hipotez i testowania wiedzy, a także oceny i szacowania błędów. Ponieważ często stosowane są metody statystyczne, ważna jest umiejętność posługiwa-

nia się podstawowym aparatem statystycznym w zakresie statystyki opisowej, analizy korelacji, testowania hipotez statystycznych, filtrowania i porządkowania danych. Istotna jest także sprawność wykorzystywania technik komputerowych i Internetu do komunikacji, wyszukiwania i przetwarzania danych. P. Salmon określa znaczenie teorii społecznych dla praktyki klinicznej. Omawia różne modele opieki zdrowotnej: dualizm biomedyczny (oddzielne traktowanie problematyki cielesnej i emocjonalnej), holizm (świadomość nierozdzielności ciała i umysłu) i konsumeryzm (wybór pacjenta, który jest „klientem”).

Peter Salmon wyjaśnia przebieg procesu chorobowego i związanych z nim zachowań. Patrzy na chorobę przez pryzmat systemu emocji pacjenta, mówi, jak radzić sobie ze stresem i jak wspierać pacjenta w sferze emocjonalnej. Stres traktowany jest jako reakcja alarmowa. Organizm jest zdolny także do reakcji relaksującej. Omawiając sposoby radzenia sobie ze stresem podkreśla konieczność koncentracji na problemie, koncentracji na problemie zachowania lub koncentracji na emocjach. Salmon wyróżnia kilka rodzajów działań paliatywnych: zaprzeczenie, projekcja, wyparcie (represja), reakcja upozorowana, racjonalizowanie, przeniesienie. Zwraca uwagę na znaczenie mechanizmów obronnych. Pozwala przyjrzeć się bliżej nagłym/ostrych chorobom fizycznym i leczeniu chirurgicznemu oraz procesom psychologicznym towarzyszącym pracy klinicznej w tym zakresie. Procesy psychiczne są istotne dla klinicysty z trzech powodów: informowania pacjenta, rozumienia terapii psychologicznej i rozumienia efek-

tów zachowania klinicysty. Salmon wyjaśnia psychobiologię procesów chorobowych: chorób serca i nowotworów oraz jej znaczenie dla klinicystów. Książka Salmona pozwala zapoznać się z modelami i teoriami psychologicznymi, wykorzystywanymi w procesie diagnozy, komunikacji, leczenia i relacji „lekarz – pacjent”. Klinicysta powinien informować pacjenta o wpływie psychiki na stan zdrowia. Powrót do zdrowia po chorobie nowotworowej i chorobach serca jest zwykle łatwiejszy dzięki wsparciu emocjonalnemu. Wyjaśnienia lekarza (sposób, zakres) powinny być dostosowane do wieku, poziomu i potrzeb pacjenta.

P. Salmon zwraca uwagę na relacje psychologii i objawów fizycznych choroby, na omylność percepcji i kierowanie uwagi na odczucia płynące z ciała, na postrzeganie bólu i psychiczne przyczyny objawów fizycznych. Podkreśla także znaczenie przekonań i intencji pacjenta i jego oczekiwań w stosunku do konsultacji. Klinicyści nie uświadamiając sobie niektórych powodów wizyty pacjenta (nawyk, usankcjonowanie „rol chorego”, stworzenie sojuszu „przeciwko chorobie”) lub błędnie oceniając intencje pacjenta czasami stosują leczenie niewłaściwe, a nawet niepotrzebne. Autor omawia wpływ psychiki na choroby somatyczne i reakcje emocjonalne na wyzwania stawiane przez chorobę (lęk, depresja, gniew). Porusza problem radzenia sobie z chorobą, znaczenia więzi społecznych i reakcji poznawczych na chorobę (nadawanie znaczenia chorobie, zmiany w postrzeganiu własnego ciała). Nie stroni od tematów trudnych, jak: choroba przewlekła, umiarnie i żałoba.

Peter Salmon omawia również problemy leczenia. Jest on znanym w środowiskach klinicznych psychologiem klinicznym, badaczem posiadającym bogate doświadczenie w szkoleniu przedstawicie-

li zawodów medycznych i opieki zdrowotnej oraz w pracy z pacjentami i ich rodzinami. Powszechnie uważa się, że praktyka kliniczna musi być naukowa tzn. „oparta na dowodach”. Autor omawia zalecenia klinicystów i konieczność respektowania ich przez pacjentów. Współpraca „lekarz – pacjent” wymaga dobrej komunikacji między nimi. Salmon wyjaśnia cele tej komunikacji i proces podejmowania decyzji. Relacje lekarza z pacjentem mają charakter partnerski. Czasami lekarz napotyka na opór i niechęć do współpracy ze strony pacjenta, bywa też odwrotnie. Lekarz spotkać się może także z konfliktami między pacjentami i konfliktami w środowisku lekarzy, z którymi współpracuje. W procesie komunikacji z pacjentem lekarz musi uwzględniać różnorodne czynniki, np. wzorce kulturowe, religijne itp. Salmon omawia tu takie zagadnienia, jak: godność i bezpieczeństwo pacjenta, jego prawo do informacji i dokonywania wyboru. Charakteryzuje problemy związane z hospitalizacją i operacją oraz wyzwania stojące przed pacjentami szpitalnymi, problem utraty autonomii, izolacji i potrzeby wsparcia. Zwraca uwagę na proces rekonwalescencji kooperacyjnej i problemy więzi społecznych. Podejmuje problem niewyjaśnionych objawów fizycznych i zaspokojenia potrzeby zrozumienia objawów. Charakteryzuje terapię chorób somatycznych, opanowywanie stresów w chorobach serca i psychologiczną terapię w chorobie nowotworowej. Dyskusji poddaje problem wykorzystania perspektywy pacjentów w ocenie opieki zdrowotnej. Omawia zasady oceny subiektywnej oraz oceny całego procesu opieki zdrowotnej.

Książka Salmona może przyczynić się do ulepszenia opieki nad pacjentami dzięki zrozumieniu psychologicznych reguł, idei i koncepcji. Może stać się przewodnikiem dla lekarzy, pielęgniarek, psychologów klinicznych, którzy pragną zrozumieć znacze-

nie czynników psychologicznych w swojej pracy (lub to rozumienie rozwinąć). Napisa-
na jest w sposób przejrzysty z wyszczególnieniem wniosków i podkreśleniem podsumowań w każdym rozdziale. Zawiera szereg schematów graficznych ułatwiających rozumienie omawianych zagadnień oraz bogaty zestaw bibliografii, indeks rzeczowy i indeks nazwisk. Autor opublikował ponad sto prac na temat psychologicznych aspektów opieki zdrowotnej. Posiada duże doświadczenie

dydaktyczne, prowadził zajęcia dla studentów medycyny, pielęgniarstwa i psychologii klinicznej na Uniwersytecie Londyńskim. Obecnie jest profesorem Uniwersytetu w Liverpoolu, dyrektorem Instytutu Psychologii Klinicznej. Swoją książkę kieruje również do psychologów i nauczycieli, a może być ona cenną pomocą w pracy związanej z opieką zdrowotną w hospicjach.

Kazimierz Wieczorkowski